

Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeğinin (ŞİSDÖ) Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması

Merve Koçak¹, Ayşegül Durak Batıgün²

¹ Ankara Üniversitesi, Adli Psikoloji Anabilim Dalı, ² Ankara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Anahtar kelimeler

suç, şiddet, geçerlik, güvenilirlik

Key words

crime, violence, validity, reliability

Öz

Çalışmanın amacı, Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeğinin (ŞİSDÖ) klinik olmayan bir örnekleme de geçerlik ve güvenilirliğini belirlemektir. Ölçekten alınan puanların cinsiyet ve eğitim düzeyi gibi demografik değişkenler açısından incelenmesi, çalışmanın diğer bir amacıdır. Örneklem grubu 137 kadın (%55.9) ve 108 erkek (%44.1) olmak üzere toplam 245 kişiden oluşmaktadır. Yaş aralığı 20-40, yaş ortalaması ise 28.66 ($SS = 5.70$) olarak belirlenmiştir. Çalışmada ŞİSDÖ'nün yanı sıra Çok Boyutlu Öfke Ölçeği (ÇBÖÖ) de kullanılmıştır. Yapılan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda, "Yakın İlişkilerde Şiddet" (Cronbach alfa = .88), "Genel Şiddet" (Cronbach alfa = .94) ve "Şiddet İçermeyen Suçlar" (Cronbach alfa = .76) olarak adlandırılan üç faktör elde edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, model uyum indekslerinin kabul edilebilir sınırlar içinde olduğunu göstermiş ($\chi^2/sd = 4.39$, CFI = .81, GFI = .81, RMR = .01, RMSEA = .08, ECVI = 4.91 < 19.63); elde edilen diğer geçerlik ve güvenilirlik değerleri de uygun bulunmuştur.

Abstract

Turkish adaptation of Non-Violent and Violent Offending Behavior Scale

The main purpose of the current study is to investigate the reliability and validity of the "Non-Violent and Violent Offending Behavior Scale" (NVOBS) in a non-clinical population in Turkey. Moreover, it aimed to examine the scale in terms of demographic variables, such as gender and educational level. The sample of the study consisted of 137 (55.9%) females and 108 males (44.1%), 245 participants in total. The age range was 20 and 40 years, while the mean age was 28.66 ($SD = 5.70$). In addition to NVOBS, Multidimensional Anger Scale (MAS) was also used for criterion-related validity. The exploratory and confirmatory factor analyses revealed a three-factor solution to be appropriate for the scale. The three factors were named as "Intimate Partner Violence" (Cronbach $\alpha = .88$), "General Violence" (Cronbach $\alpha = .94$) and "Nonviolent Crimes" (Cronbach $\alpha = .76$). The results of confirmatory factor analysis showed that three-factor structure was valid and model fit indices indicated acceptable fit ($\chi^2/sd = 4.39$, CFI = .81, GFI = .81, RMR = .01, RMSEA = .08, ECVI = 4.91 < 19.63). The reliability and validity values of the scale were satisfactory.

Koçak, M. ve Durak Batıgün, A. (2017). Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeğinin (ŞİSDÖ) Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Klinik Psikoloji Dergisi*, 1(1), 1-11. DOI: 10.7816/kpd-01-01-01.

✉ Prof. Dr. Ayşegül Durak Batıgün • batigun@ankara.edu.tr

Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Sıhhiye/Ankara, 06100

Not: Bu çalışma, ilk yazarın yüksek lisans tezinin bir bölümünü içermektedir.

Geliş tarihi: 11.09.2017

Kabul tarihi: 29.10.2017

Suç, insanlığın var oluşundan bu yana birlikte yaşamın bir sonucu olarak ortaya çıkan ve toplum içerisinde yıkıcı etkileri bulunan önemli bir sorundur. Dünyanın her yerinde varlığı kabul edilen suç, birçok bilim dalının da ilgi odağında yer almaktadır. Antropoloji, ekonomi, hukuk, tıp, felsefe, sosyoloji ve psikoloji alanında çalışan araştırmacılar, suç olgusuna ilişkin çeşitli açıklamalarda bulunmaktadır (Hollin, 2002).

Psikoloji bilimi, suçu bir davranış olarak görür ve suç ile ilgili toplumsal, siyasal ya da ekonomik süreçlerden çok bireyler üzerine odaklanır. Suç davranışı gösteren kişiler göstermeyenlerden farklı bazı özelliklere sahip olabilir; bu farklılıklar suç ile ilişkilendirilebilir, aynı zamanda suça neden olan faktörler olarak da gösterilebilir (Pakes ve Winstone, 2007). Suç davranışı, bütün diğer insan davranışları gibi çok yönlü bir kavramdır ve tek bir nedene atfedilemez (Hollin ve Palmer, 2006). Bu davranış, birey ya da çevreden kaynaklı iç ve dış değişkenlerin etkileşiminin bir sonucu olarak görülebilir (Palmer, 2011).

Alanyazında, suçu sınıflandıran ve farklı suç kategorileri içerisinde her bir suç davranışını ayrı ayrı değerlendiren çalışmalar bulunmaktadır. Suçu tek bir boyutta ele alan çalışmalar suçun temelinde aynı psikososyal nedenlerin olduğunu öne sürerken (Agnew, 1999, Cornish ve Clarke, 1987), diğer çalışmalar suç türlerinin yaygınlığını, sıklığını ve ciddiyetini göz önünde bulundurarak, her bir suç türünün altında farklı risk faktörleri olduğunu belirtmektedir (Brame, Bushway, Paternoster ve Thornberry, 2005).

Suç kavramı içerisinde şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları yer alır. Şiddet içeren suçlar, bir kişinin fiziksel bütünlüğüne zarar vermeyi amaçlayan suçlardır (Tzoumakis, Lussier, Le Blanc ve Davies, 2013). Adam öldürme, adam yaralama, aile içi şiddet ve cinsel saldırı bu kategoride değerlendirilebilir. Şiddet içeren suçların en önemli ayırt edici özelliği mağdura yönelik güç kullanımını içermesi ve fiziksel bütünlüğe zarar verme amaçlı olmasıdır (Fuller, 2012).

Yakın ilişkilerde şiddet de, genel bir kavram olup devam eden bir birliktelik esnasında partnerlerden birinin (fail) diğerine (mağdur) yönelik gösterdiği istismar ve şiddet davranışını ifade etmektedir (Smith, Coleman, Eder ve Hall, 2011). Yapılan araştırmalar yakın ilişkilerde şiddetin oldukça yaygın olduğunu göstermektedir. Örneğin, Amerika'da yapılan bir araştırmada, yaklaşık olarak her üç kadından ve her dört erkekten birinin yaşamları boyunca yakın ilişkilerinde şiddet deneyimlediği bildirilmektedir (Breiding, Basile, Smith, Black ve Mahendra, 2015).

Türkiye'de yapılan bir çalışmada ise, evlenmiş kadınların %38'inin, yaşamlarının herhangi bir döneminde eşleri ya da birlikte oldukları erkekler tarafından fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz bırakıldıkları belirlenmiştir (Yüksel-Kaptanoğlu ve Çavlin, 2015).

Genel şiddet davranışı ise, kişinin partneri ya da eşi dışındaki kişilere gösterdiği zarar verici şiddet içerikli davranışlar olarak tanımlanır (Fuller, 2012). Dolayısıyla diğer aile üyeleri, arkadaşlar, iş arkadaşları, tanıdıklar veya yabancı kişilere yönelik şiddet davranışlarını kapsamaktadır (Smith ve ark., 2011). Genel şiddet davranışı, yakın ilişkilerde şiddet davranışından farklı olarak, çoğunlukla erkeklerin kadınlardan daha fazla gösterdiği bir davranış biçimidir. Örneğin Archer (2004), öz-bildirime dayalı çalışmalar, gözlemsel çalışmalar ile akran ve öğretmenlerin bildirimine dayalı çalışmalarını karşılaştırdığı bir meta-analiz çalışmasında, 13 ülkede erkeklerin kadınlara göre daha fazla fiziksel şiddete başvurduğunu, bu farkın en fazla üniversite öğrencilerinde olduğunu bildirmektedir.

Hırsızlık, soygun, dolandırıcılık, sahtecilik, çalıntı eşya kullanma, haneye tecavüz, kundakçılık, fuhuş, yasadışı uyuşturucu bulundurma veya satma, kamu düzenine zarar verme gibi herhangi bir mağdura yönelik tehdit ve saldırı içermeyen suçlar (mala karşı ya da toplum düzenine yönelik suçlar) ise şiddet içermeyen suçlar olarak tanımlanır (Farrington, 1997; MacDonald, Haviland ve Morral, 2009). Şiddet içermeyen suçlar, alanyazında mala karşı suçlar (property crime) (Indermaur, 1995) ya da mağdursuz suçlar (victimless crimes) (Stitt, 1988) olarak da adlandırılmaktadır. Bununla birlikte, şiddet içermeyen suçlar da kişiye yönelik olabilir; ancak herhangi bir kişiye yönelik fiziksel zararlar sonuçlanmamış olması ayırıcı özelliğidir. Örneğin, hırsızlık suçu ele alındığında yalnızca bir eşyayı çalmak şiddet içermeyen bir suç olarak kabul edilirken, hırsızlık esnasında bir kişiyi yaralamak, zarar vermek veya tehdit etmek şiddet içeren bir suç olarak kabul edilmektedir (MacDonald ve ark., 2009).

Bireyler kimi zaman yalnızca tek bir suç davranışı gösterirken kimi zaman birden fazla suç davranışı sergileyebilmektedir (Delson, Margolin ve John, 2003; Straus ve Ramirez, 2004; Torok, Darke, Shand ve Kaye, 2014). Yakın ilişkilerde şiddet, genel şiddet ve şiddet içermeyen suç davranışlarını birlikte ele alan karşılaştırmalı araştırmalar, bireylerin birden fazla suç türüne birlikte yönelebildiğini göstermektedir. Örneğin, Delson ve arkadaşları (2003) genel popülasyonda yaptıkları bir araştırmada, genel şiddet davranışı gösteren erkeklerin yarısının aynı zamanda

yakın ilişkilerinde de şiddete başvurduğunu bildirmektedir. Straus ve Ramirez (2004), yakın ilişkilerde şiddet gösteren bireylerin geçmiş suç öykülerini incelediğinde, %68'inin daha önce suç davranışında bulunduğunu ve şiddet içeren suç davranışlarını şiddet içermeyen suç davranışlarına göre daha fazla sergilediklerini ortaya koymaktadır. Madde kullanan bireylerin de %76'sının şiddet içeren suç davranışlarında bulunduğu bildirilmektedir (Torok ve ark., 2014).

Görüldüğü üzere suç davranışları, şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları olarak ayrılmaktadır. Konunun önemi ve yaygınlığı, bu davranışların ölçümü ve değerlendirilmesini de beraberinde getirmektedir. Türkiye'de ilgili alanyazın incelendiğinde suç davranışlarını şiddet içeren ve içermeyen davranışlar bağlamında değerlendiren bir ölçeğin bulunmadığı görülmektedir. Buradan hareketle, mevcut çalışmanın amacı, Thornton, Graham-Kevan ve Archer (2013) tarafından geliştirilen Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeğinin (ŞİSDÖ) Türkiye örneğinde geçerlik ve güvenilirliğini incelemektir. Ayrıca söz konusu suç davranışlarının cinsiyet ve eğitim düzeyi gibi demografik değişkenlerle ilişkisi de belirlenmeye çalışılmıştır.

YÖNTEM

Örneklem-1

En az bir aydır romantik ilişkisi bulunan bekâr, nişanlı veya evli 137 kadın (%55.9) ve 108 erkek (%44.1) olmak üzere toplam 245 genç yetişkin çalışmanın yürütüldüğü temel örneklem grubunu oluşturmaktadır. Yaş aralığı 20-40, yaş ortalaması ise 28.66 ($SS = 5.70$) olarak belirlenmiştir. Katılımcıların %22'si ilköğretim-lise, %78'i üniversite ve üstü mezundur. Örneklem grubunda yer alan kişilerin %29.8'i gelir düzeyini düşük, %47.3'ü orta, %22'si yüksek olarak bildirmiştir. Katılımcılara, Ankara, İstanbul ve Bolu illerinde ikamet etmekte olan kişiler arasından basit-rastlantısal örnekleme yoluyla ulaşılmıştır.

Örneklem-2

En az bir aydır romantik ilişkisi bulunan bekar, nişanlı veya evli 238 kadın (%51.1) ve 228 (%48.9) erkek toplam 466 genç yetişkin ikinci örneklem grubunu oluşturmaktadır. Yaş aralığı 20-40, yaş ortalaması 29.02'dir ($SS = 6.02$). Katılımcıların %15.1'i ilköğretim-lise, %84.9'u üniversite ve üstü mezundur. Örneklem grubunda yer alan kişilerin % 21.9'u gelir düzeyini düşük, %58'i orta, %19.3'ü yüksek olarak

bildirmiştir. Katılımcılara, Ankara, İstanbul ve Bolu illerinde ikamet etmekte olan kişiler arasından basit-rastlantısal örnekleme yoluyla ulaşılmıştır. Bu örneklem yalnızca doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu Katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durumu ve gelir durumu gibi kişisel bilgilerini toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.

Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeği (ŞİSDÖ) Thornton ve arkadaşları (2013) tarafından "Non-Violent and Violent Offending Behavior Scale" adıyla geliştirilen, 7'li Likert tipi puanlanan bir ölçektir. Toplam 33 maddeden oluşmaktadır. Geliştirilmesi aşamasında alanyazında en sık rastlanan şiddet içeren ve içermeyen suç davranışları taranmıştır. 18-56 yaş arası üniversite öğrencileri ile yapılan geçerlik güvenirlik çalışmasında ölçeğin 5 alt faktörden oluştuğu bildirilmektedir. Yakın ilişkide şiddet (8 madde, $\alpha = .74$) ve genel şiddet (12 madde, $\alpha = .89$) faktörleri şiddet içeren suç davranışlarını oluştururken; madde kullanımı (5 madde, $\alpha = .79$), kriminal zarar (4 madde, $\alpha = .71$) ve hırsızlık (5 madde, $\alpha = .70$) ise şiddet içermeyen suç davranışlarını oluşturmaktadır. Ölçeğin tamamı için elde edilen Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .76'dır. Tüm alt faktörlerin toplam varyansın %46.95'ni açıkladığı belirtilmektedir. Her bir madde için 0 (hiç yapmadım), 1 (son bir yılda 1 kere yaptım), 2 (son bir yılda 2 kere yaptım), 3 (son bir yılda 3-5 kere yaptım), 4 (son bir yılda 6-10 kere yaptım), 5 (son bir yılda 11-20 kere yaptım) ve 6 (son bir yılda 20 kereden daha fazla yaptım) şeklinde 0-6 arası cevaplardan birinin verilmesi beklenmektedir. Her bir alt faktörün puanları kendi içerisinde toplanarak o alt faktöre ait toplam puan elde edilebilirken, şiddet içeren ve içermeyen suç davranışlarını içeren alt faktörler toplanarak da o suç türüne ait toplam puan elde edilebilmektedir. Bireylerden yaşamının son bir yılını düşünerek cevap vermeleri beklenmektedir. Puanların artması o suç davranışının sıklığının arttığını göstermektedir (Thornton ve ark., 2013).

ŞİSDÖ'nün Türkçeye Çevrilmesi Ölçek ilk olarak, İngilizce eğitim görmüş bir araştırma görevlisi, İngilizce kriminoloji eğitimi almış olan bir yüksek lisans öğrencisi ile bir mütercim tercüman tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Oluşturulan Türkçe çeviri formu

Tablo 1 Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeğinin Faktör Yapısı

Faktörler	1	2	3	Madde Toplam Korelasyonu
Faktör 1. Yakın İlişkide Şiddet				
1. Partnerine yumruk atma	.68			.37***
2. Partnerini tekmeleme	.65			.41***
3. Partnerini tırnaklama	.67			.42***
4. Partnerine bir şey fırlatma	.70			.53***
5. Partnerini itme, hırpalama, sıkma	.66			.56***
6. Partnerine tokat atma	.76			.48***
7. Partnerinin parmaklarını bükme	.76			.50***
8. Partnerinin kolunu bükme, saçını çekme	.72			.53***
Açıkladığı varyans: 11.23				
Özdeğer: 3.71				
Faktör 2. Genel Şiddet				
9. Birini tekmeleme		.77		.75***
10. Birini yumruklama		.76		.71***
11. Birini itme hırpalama, sıkma		.82		.75***
12. Birini dövme		.81		.77***
13. Birini tırnaklama		.58		.64***
14. Birini duvara itme		.86		.77***
15. Birine vurma		.82		.77***
16. Birini ısırma		.37		.53***
17. Birine bir şey fırlatma		.78		.72***
18. Birini tokatlama		.82		.71***
19. Birinin kolunu bükme, saçını çekme		.74		.64***
20. Birinin parmaklarını bükme		.73		.68***
Açıkladığı varyans: 28.02				
Özdeğer: 9.25				
Faktör 3: Şiddet İçermeyen Suçlar				
21. Ekstazi kullanma			.65	.44***
22. Kokain kullanma			.61	.36***
23. Amfetamin kullanma			.36	.27***
24. Esrar kullanma			.64	.46***
25. Devlet malına zarar verme			.50	.31***
26. Halka açık bir yerde bir şeye zarar verme			.52	.28**
27. Grafiti yapma			.40	.17**
28. Boş bir yerin camını kırma			.40	.27***
29. Başkasının malına zarar verme			.73	.48***
30. 5-50 TL çalma			.67	.34***
31. <50 TL çalma			.52	.15**
32. Çalıntı mal kullanma			.38	.28***
33. Bir yere bir şey çalmak için girme			.56	.18**
Açıkladığı varyans: 10.51				
Özdeğer: 3.47				

psikoloji alanında üç akademisyen tarafından kontrol edilmiş ve geri bildirimler doğrultusunda üç ayrı form oluşturulmuştur. Çeviriler içerisinde, her bir madde için o maddeyi en iyi temsil ettiği düşünülen çeviri uygun olarak kabul edilmiş ve ölçek bu maddeleri ile bir kez de her iki dili iyi bilen psikoloji alanından bir uzmana verilerek geri çeviri çalışması yapılmıştır. Bu çeviri orijinal ölçek ile karşılaştırılmış, ifade ve içerik uyumlarına göre her maddeyi en iyi temsil eden çeviri ile son form oluşturulmuştur.

Çok Boyutlu Öfke Ölçeği (ÇBÖÖ) Balkaya ve Şahin (2003) tarafından geliştirilen ölçek, bireylerin öfke konusunda duygu, düşünce ve tutumlarını öz-bildirime dayalı olarak ölçmektedir. 'Öfke Belirtileri' (14 madde, $\alpha = .83$), 'Öfkeye Yol Açan Etmenler' (41 madde, $\alpha = .95$), 'Öfkeyle İlişkili Düşünceler' (30 madde, $\alpha = .92$), 'Öfkeyle İlişkili Davranışlar' (26 madde, $\alpha = .83$) ve 'Kişilerarası Öfke Tepkileri' (47 madde, $\alpha = .93$) olmak üzere 5 alt boyuttan oluşan ölçek 1-5 arası Likert tipi puanlanmaktadır. Bu çalış-

mada ölçeğin Öfke Belirtileri, Öfkeye Yol Açan Etmenler, Kişilerarası Öfke Tepkileri ve Öfkeye İlişkin Davranışlar olmak üzere dört boyutu kullanılmıştır.

İşlem

Öncelikle ölçeğin kullanım izni e-posta yoluyla ilgili yazardan ve geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yayımlandığı ve telif haklarını elinde bulunduran kurumdan alınmıştır. Ayrıca, çalışma öncesinde ilgili üniversiteden Etik Kurul Onayı alınmıştır. Ölçekler katılımcılara onam formu ve demografik form başta olmak üzere bir batarya halinde kapalı zarf içerisinde verilmiştir. Katılımcılardan ölçekleri bireysel olarak yanıtlamaları istenmiş ve ölçekler kapalı zarf içerisinde geri alınmıştır. Bilgilendirilmiş onam formunda, katılımcılara çalışmanın genel amacı bildirilmiş olup katılımın gönüllülük ve gizlilik esasına dayandığı, çalışmaya katılmayı kabul etmeleri halinde verdikleri bilgilerin bilimsel amaçlı kullanılacağı ve toplu değerlendirileceği, araştırmacılar haricinde hiç kimse ile paylaşılmayacağı ve istedikleri anda araştırmadan çekilebilecekleri konusunda bilgiler aktarılmıştır. Uygulama yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür.

BULGULAR

Açımlayıcı ve Doğrulamalı Faktör Analizi (Yapı Geçerliliği)

Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla önce açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi öncesinde, maddeler arasındaki korelasyon matrisinin analize uygunluğunu test etmek amacıyla KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değeri kontrol edilmiş ve bu değer .80 olduğu görülmüştür. KMO değerinin .60 ve üzerinde olması faktör analizine devam edilebileceği anlamına gelmektedir (Worthington ve Whittaker, 2006). Bartlett Sphericity testi de verilerin anlamlı farklılık gösterdiğini bildirmektedir ($X^2 = 5887.71$, $p < .001$).

Ana bileşenler (principal components) yöntemi ve varimax dönüştürmesine göre uygulanan faktör analizi sonucunda öz değerleri 1'den büyük olan 3 faktör bulunmuştur. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. maddeler "Yakın İlişkilerde Şiddet"; 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17,

18, 19 ve 20. maddeler "Genel Şiddet"; 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32 ve 33. maddeler ise "Şiddet İçermeyen Suçlar" adı altında toplanmıştır. Yakın İlişkilerde Şiddet alt faktörü toplam varyansın %11.23'ünü, Genel Şiddet faktörü toplam varyansın %28.02'sini, Şiddet İçermeyen Suçlar ise toplam varyansın %10.51'ini açıklamaktadır. Maddelerin faktör yükleri .36 ile .86 arasında değişmektedir (Bkz. Tablo 1). Açımlayıcı faktör analizinde elde edilen üç faktörlü yapının doğrulanıp doğrulanmadığını belirlemek amacıyla AMOS 21 paket programı kullanılarak verilere DFA uygulanmıştır. Bu analiz için örneklem kısmında tanıtılan ikinci örneklem grubu ($n = 466$) kullanılmıştır. DFA'nın değerlendirilmesinde, uyum iyiliği ölçütlerine ve düzeltme önerilerine dikkat edilmiştir.

Önerilen modifikasyon indeksleri doğrultusunda, 7-8, 13-16, 19-20, 21-22, 21-24 ve 30-31. maddelerin hata varyansları ilişkilendirilmiştir. Her bir hata ilişkilendirmesinin sonrasında ki-kare fark testi (χ^2 difference test) yapılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2001). Test sonuçları, bu hata ilişkilendirmelerinin modeli daha uyumlu hale getirdiğini göstermektedir ($\Delta\chi^2$ için $p < .05$). Hata ilişkilendirmeleri öncesi ve sonrasındaki modele ilişkin uyum indeksleri Tablo 2'de verilmektedir.

Tablo 2'de görüldüğü üzere, ilk model ile hataların ilişkilendirildiği model arasında uyum indeksleri açısından önemli farklılıklar bulunmakta; son modelde indeksler kabul edilebilir düzeylere ulaşmaktadır.

Ölçüt Bağımlı Geçerlik

ŞİSDÖ'nün ölçüt bağımlı geçerliliği için ÇBÖÖ (Balkaya ve Şahin, 2003) kullanılmıştır. ŞİSDÖ toplam puanı ve alt faktörlerinin ÇBÖÖ ile arasındaki korelasyon katsayıları Tablo 3'te görülmektedir. Tablo 3'ten anlaşılacağı üzere, öfke ölçekleri ile Yakın İlişkilerde Şiddet alt ölçeği arasındaki korelasyon katsayıları .14 ($p < .05$) ile .30 ($p < .001$), Genel Şiddet alt ölçeği arasındaki korelasyon katsayıları .08 ($p > .05$) ile .36 ($p < .001$), Şiddet İçermeyen Suçlar arasındaki korelasyon katsayıları -.04 ($p > .05$) ile .15 ($p < .05$), ŞİSDÖ toplam puanı ile arasındaki korelasyon katsayıları ise -.09 ($p > .05$) ile .38 ($p < .001$) arasında değişmektedir.

Tablo 2 Uyum İndeksi Değerleri

Model	X^2	Sd	X^2/sd	CFI	GFI	RMR	RMSEA	ECVI
İlk Model	2739.62	492	5.57	.74	.72	.02	.10	6.18 < 19.63
Altı hata ilişkilendirilmiş Model	2134.34	486	4.39	.81	.81	.01	.08	4.91 < 19.63

Tablo 3 Ölçekler Arası Korelasyon Katsayıları

	Yakın İlişkilerde Şiddet	Genel Şiddet	Şiddet İçermeyen Suçlar	ŞİSDÖ Toplam Puanı
Öfke Belirtileri	.27***	.33***	.14*	.36***
Öfkeye Yol Açan Etmenler	.14*	.08	-.04	-.09
Kişilerarası Öfke Tepkileri	.30***	.36***	.15*	.38***
Öfkeyle İlişkili Davranışlar	.20**	.27**	.05	.26***

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$ *** $p < 0.001$

Güvenirlilik Bulguları

Ölçeğin güvenirlik bulguları için Cronbach alfa güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Bu değerler ŞİSDÖ toplam puanı için .91, Yakın İlişkilerde Şiddet, Genel Şiddet ve Şiddet İçermeyen Suçlar alt ölçekleri için sırasıyla .88, .94 ve .76 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin güvenirliğine ilişkin daha fazla kanıt elde etmek için madde toplam korelasyonlarına da bakılmıştır. Sonuçlar Tablo 1’de görülmektedir. Tablo 1’de görüldüğü gibi, ŞİSDÖ toplam puanları ile maddeleri arasındaki korelasyon katsayıları .15 ($p < .01$) ile .77 ($p < .001$) arasında değişmektedir.

Ölçeğin tek ve çift maddelerinden oluşturulan iki yarım test arasındaki korelasyon katsayısı; başka bir deyişle yarıya bölme güvenirlik katsayısı ise $r = .92$ ($p < .001$) olarak bulunmuştur.

Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular

Çalışmada cinsiyet ve eğitim düzeyi sosyo-demografik değişkenler olarak ele alınmış ve istatistik analizleri gerçekleştirilebilmek amacıyla eğitim düzeyi “ilköğretim-lise” ve “üniversite ve üstü” olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Böylece cinsiyet ve eğitim düzeyi değişkenlerinin ŞİSDÖ alt ölçekleri üzerindeki etkilerini belirleyebilmek amacıyla yaş değişkeninin kontrol edildiği 2(cinsiyet) x 2(eğitim düzeyi) desenine uygun, çok değişkenli varyans analizi (MANCOVA) yapılmıştır. Analiz sonucunda Wilks’ λ değeri yaş değişkeninin anlamlı bir etkisinin bulunmadığını göstermektedir (Wilks’ $\lambda = .99$, $sd = 240$, $F = .42$, $p > .05$, $\eta^2 = .005$). Cinsiyet (Wilks’ $\lambda = .88$, $sd = 240$, $F = 10.63$, $p < .001$, $\eta^2 = .118$) ve eği-

tim düzeyi (Wilks’ $\lambda = .89$, $sd = 240$, $F = 9.37$, $p < .001$, $\eta^2 = .106$) değişkenlerinin ise ŞİSDÖ alt ölçek puanları üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı temel etkileri bulunmaktadır.

Cinsiyet değişkeni açısından baktığımızda, Genel Şiddet ($F_{1-240} = 9.47$, $p < .001$, $\eta^2 = .038$) ve Şiddet İçermeyen Suçlar ($F_{1-240} = 16.97$, $p < .001$, $\eta^2 = .066$) boyutlarında erkeklerin anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir. Eğitim değişkeninin ise Yakın İlişkilerde Şiddet ($F_{1-240} = 6.42$, $p < .01$, $\eta^2 = .026$), Genel Şiddet ($F_{1-240} = 9.27$, $p < .001$, $\eta^2 = .038$) ve Şiddet İçermeyen Suçlar ($F_{1-240} = 24.11$, $p < .001$, $\eta^2 = .091$) olmak üzere her üç alt boyutta da anlamlı farklılıklar yarattığı belirlenmiştir. İlköğretim-lise mezunlarının üniversite ve üstü mezunlardan anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir. Grupların söz konusu değişkenlere ilişkin puan ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4’te verilmektedir.

Yapılan MANCOVA analizi sonucunda, değişkenler arasında etkileşim etkisi de gözlenmiştir (Wilks’ $\lambda = .95$, $sd = 240$, $F = 4.42$, $p < .01$, $\eta^2 = .106$). Bu etkileşim etkisinin Şiddet İçermeyen Suçlar alt boyutunda bulunduğu belirlenmiştir ($F_{1-240} = 12.10$, $p < .001$, $\eta^2 = .048$). Bu etkilerin hangi gruplar arasındaki farklılıklardan kaynaklandığını belirlemek için yapılan Tukey-Kramer Testi sonuçları Tablo 5 ve Grafik 1’de verilmiştir.

Tablo 5 ve Grafik 1 incelendiğinde, ilköğretim-lise eğitime sahip erkeklerin hem ilköğretim-lise eğitime sahip kadınlardan hem de üniversite ve üstü eğitime sahip erkeklerden anlamlı düzeyde daha yüksek Şiddet İçermeyen Suç puanları aldıkları gözlenmektedir.

Tablo 4 Ölçek Puanlarının Cinsiyet ve Eğitim Değişkeni Açısından Ortalama ve Standart Sapmaları

	Yakın İlişkilerde Şiddet		Genel Şiddet		Şiddet İçermeyen Suçlar	
	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS
Kadın	2.37	4.94	3.39	7.97	1.02	2.86
Erkek	1.58	4.05	7.51	11.52	2.44	4.88
İlköğretim-Lise	3.26	6.48	9.00	12.55	3.93	6.13
Üniversite ve Üstü	1.67	3.83	4.13	8.74	1.00	2.75

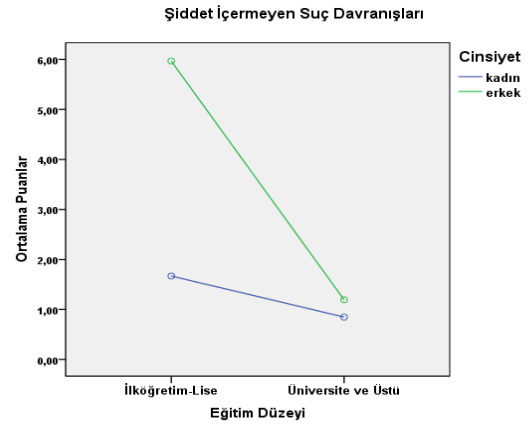
Tablo 5 Tukey-Kramer Testi Sonuçları

Şiddet İçermeyen Suç Davranışları			
İlköğretim-lise eğitilmiş erkek	>	İlköğretim-lise eğitilmiş kadın	
Ort. = 5.93		Ort. = 1.60	q = 6.18
SS = 7.07		SS = 3.76	p < .001
n = 29		n = 25	
İlköğretim-lise eğitilmiş erkek	>	Üniversite ve üstü eğitilmiş erkek	
Ort. = 5.93		Ort. = 1.16	q = 8.55
SS = 7.07		SS = 2.92	p < .001
n = 29		n = 79	

TARTIŞMA

Yukarıda aktarılan bulgular değerlendirildiğinde, ŞİSDÖ Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. Yapılan açımlayıcı faktör analizleri sonucunda, “Yakın İlişkide Şiddet”, “Genel Şiddet” ve “Şiddet İçermeyen Suçlar” olmak üzere üç faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ölçeğin Thornton ve arkadaşları (2013) tarafından 18-56 yaş arası üniversite öğrencileri ile yapılan orijinal çalışmasında ise beş alt faktörden oluştuğu bildirilmektedir. Orijinal çalışmadaki Yakın İlişkide Şiddet ve Genel Şiddet faktörleri şiddet içeren suç davranışlarını oluştururken; Madde Kullanımı, Kriminal Zarar ve Hırsızlık ise şiddet içermeyen suç davranışlarını oluşturmaktadır. Ancak araştırmacılar çalışmalarında ölçeğin aslında üç faktörlü bir yapı göstermesini beklediklerini ancak faktör sayısının beşe yükseldiğini belirtmektedirler. Mevcut araştırmada ise Thornton ve arkadaşlarının (2013) bekledikleri üç faktörlü yapı elde edilmiş olup orijinal çalışma ile farklılık göstermesinin nedeninin örneklem ve kültürel farklılıklardan kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, orijinal çalışmada beş faktörlü yapı toplam varyansın %43.95’ini açıklarken, mevcut çalışmada açıklanan toplam varyansın (%49.76) daha büyük olduğu dikkat çekmektedir. Çalışmada, elde edilen bu üç faktörlü yapının test edilmesi amacıyla veriler üzerinde doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizinde, verilerin uyumunu sınamak için kullanılan bazı uyum indeksleri mevcuttur. Uyum indeksleri, elde edilen verinin hipotetik modele uygunluğunun test edilebilmesi için önemlidir (Meydan ve Şeşen, 2011). Bu indekslerden en önemlisi χ^2 değeridir. Önerilen modifikasyon indeksleri doğrultusunda yapılan altı ilişkilendirme sonrasında χ^2 değeri 2134.34 ($p < .001$) olarak belirlenmiştir. Bu değer anlamlı olması ilk uyum göstergesinin sağlanmadığı şeklinde yorumlanabilir. Bir diğer gösterge χ^2 ’nin serbestlik derecesine oranıdır (χ^2/sd). Bu oranın 3’ün altında olması mükemmel, 5’in altında olması ise kabul edilebilir düzey

olarak değerlendirilmektedir (Sümer, 2000). ŞİSDÖ’de bu değer 4.39 [2134.34/486] olarak hesaplanmış ve verinin modele uyumunun iyi düzeyde olduğu ortaya koyulmuştur.

Grafik 1 Şiddet İçermeyen Suçlar Boyutuna İlişkin “Cinsiyet x Eğitim Düzeyi” Etkileşim Etkisi

Diğer indeksler RMSEA (Root Mean Square of Approximation), CFI (Comparative Fit Index), GFI (Goodness of fit index), RMR (Root Mean Square Residual) ve ECVI’dir (Expected Cross Validation Index). RMSEA ve RMR’nin .08’in altında olması gerektiği; .05’in altında olmasının ise daha da iyi bir uyum göstergesi olduğu vurgulanmaktadır (Şimşek, 2007). CFI’nın .90’ın, GFI’nin ise .85’in üzerinde olmasının kabul edilebilir değerler olduğu belirtilmektedir (Ingles, Hidalgo ve Mendez, 2005; Meydan ve Şeşen, 2011). ECVI ise, analiz edilmiş örnekteki uyumlu kovaryans matrisi ile eş büyüklükteki başka bir örnekte elde edilecek beklenen kovaryans arasındaki çelişkiyi ölçer. ECVI değerinin, karşılaştırılan modelin ECVI değerinden küçük olması beklenir (Byrne, 2010). ŞİSDÖ için CFI ve GFI değerleri dışındaki değerlerin kabul edilebilir düzeylere ulaştığı görülmektedir. Özetle, ölçeğin hem açımlayıcı

hem de doğrulayıcı faktör analizinde uygun değerleri vermesi ölçeğin kuramsal temelini sağlam olduğu (Şimşek, 2007) yönünde kanıtlar sunmaktadır.

Doğrulayıcı faktör analizinin ardından elde edilen üç faktör, birer alt ölçek olarak ele alındığında, Cronbach alfa güvenilirlik katsayılarının .88 (Yakın İlişkide Şiddet), .94 (Genel Şiddet), .76 (Şiddet İçermeyen Suçlar) ve .91 (Toplam Puan) olduğu görülmektedir. Orijinal çalışmada ise, ölçeğin toplam puanı için elde edilen Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .76'dır. Alt ölçekler boyutunda bakıldığında ise bu değerler, Yakın İlişkide Şiddet için .74, Genel Şiddet için .89, Madde Kullanımı İle İlgili Suçlar için .79, Kriminal Zarar için .71 ve Hırsızlık alt ölçeği için .70 olarak bildirilmektedir (Thornton ve ark., 2013). Görüldüğü gibi her iki çalışmada da benzer güvenilirlik katsayıları mevcuttur. Psikoloji araştırmalarında genellikle .60 ve üzerinin tatmin edici değerler olarak kabul edildiği (Aron, Coups ve Aron, 2013) düşünüldüğünde, elde edilen güvenilirlik katsayılarının yüksek olduğu söylenebilir.

ŞİSDÖ'nün madde toplam korelasyonları ve yarıya bölme güvenilirlik değerleri de tatmin edicidir. Madde-toplam korelasyon katsayıları .15 ($p < .01$) ile .77 ($p < .001$) arasında değişmektedir. Alanyazında, elde edilen korelasyon değerlerinin en az .20 olması gerektiği belirtilmektedir (Field, 2009). Görüldüğü gibi üç madde dışında (27., 31. ve 33. maddeler) tüm maddeler bu değer üzerinde.

Güvenirlik çalışmalarında kullanılan diğer bir yöntem yarıya bölme'dir. Erkuş'un (2003) belirttiği üzere, bir testi en uygun şekilde yarıya bölme işlemi, maddeleri tek-çift olarak ayırmaya dayanır. Mevcut çalışmada da, ölçeğin tek ve çift maddelerinden oluşturulan iki yarım test arasındaki korelasyon katsayısı ($r = .92$, $p < .001$) ölçeğin güvenilirliğine ilişkin ek kanıt sağlamıştır.

ŞİSDÖ'nün ölçüt bağımlı geçerliği için Çok Boyutlu Öfke Ölçeği (ÇBÖÖ) (Balkaya ve Şahin, 2003) kullanılmıştır. Beklendiği üzere, ŞİSDÖ toplam puanı ve alt ölçekleri ÇBÖÖ ile anlamlı ilişkiler göstermiştir (Bkz. Tablo 3). Bu bulgulara göre, bireylerin öfke belirtileri, kişilerarası öfke tepkileri ve öfkeyle ilişkili davranışları arttıkça Yakın İlişkilerde Şiddet, Genel Şiddet ve Şiddet İçermeyen Suç davranışları da artmaktadır. Polat'a (2007) göre, öfkenin kontrol edilemediği durumlarda ortaya saldırganlık ve saldırganlığın uç noktası olarak değerlendirilebilecek olan şiddet ortaya çıkmaktadır.

Şiddet ve suç birlikteliği değişmez bir kural olmamakla birlikte, sıklıkla bir arada gözlenmektedir. Şiddet, saldırganlık ve suç işleme davranışları ile

öfke arasındaki ilişkilerin incelendiği bir çalışmada, öfkenin otomatik bir şekilde saldırganlık ve şiddetle birlikte ortaya çıkmasa da, çoğu kez saldırgan davranışın başlatıcısı durumunda olduğu vurgulanmaktadır (Rupp ve Vodanovich, 1997). Öfkenin genel anlamda şiddeti, aile içindeki şiddeti ve uyuşturucu madde kullanımı gibi suçları etkilediğine ilişkin bulgular mevcuttur (Fava, 1998). Filipinli 650 öğrenciyle yapılan bir çalışmada, öfke ile öğrencilerin saldırganlığı arasında önemli bir ilişkinin bulunduğu ve kontrol edilemeyen öfkenin okulda sergilenen şiddetle bağlantılı önemli bir faktör olduğu vurgulanmaktadır (Campano ve Munakata, 2004). Şiddet içeren suç kaydı olanlar ile olmayanların karşılaştırıldığı bir çalışmada da, şiddet içeren suç kaydı olanların olmalarına göre, sürekli öfke, öfke dışı ve öfke içe puanlarının anlamlı derece yüksek olduğu; öfke kontrol puanlarının ise anlamlı derece düşük olduğu bildirilmektedir (Aksu, 2015).

Çalışmada cinsiyet ve eğitim düzeyi sosyodemografik değişkenler olarak ele alınmış ve 2(cinsiyet) x 2(eğitim düzeyi) desenine uygun, yaşın kontrol edildiği çok değişkenli varyans analizi (MANCOVA) yapılmıştır. Analiz sonucunda yaş değişkeninin anlamlı bir etkisinin bulunmadığı görülmüştür. Örneklemin yaş aralığının (20-40 yaş) dar olmasının bu bulguda etkili olabileceği düşünülmektedir.

Cinsiyet değişkeni açısından baktığımızda ise, Genel Şiddet ve Şiddet İçermeyen Suç Davranışları boyutlarında erkeklerin anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir. Alanyazında yer alan bazı araştırmalar, kadın ve erkeklerin sergilediği suç davranışlarının sıklığı arasındaki farkın azaldığını bildirirken (örn., Lauritsen, Heimer ve Lynch, 2009), diğerleri suç türüne göre bazı suç davranışlarını kadın ve erkeklerin aynı sıklıkta gösterdiğini bildirmektedir (örn., Straus ve Ramirez, 2007). Kadın ve erkeklerin suç davranışına yönelme sıklığı üzerine öz-bildirime dayalı ya da yasal kayıtlar üzerinden yapılan araştırma sonuçları farklılıklar göstermektedir. Öz-bildirime dayalı araştırmalarda suça yönelmede cinsiyet farkına daha az rastlanırken, yasal kayıtlar erkeklerin kadınlara göre çok daha fazla suça yöneldiğini göstermektedir (Steffensmeier ve Allan, 1996). Örneğin, öz-bildirime dayalı yakın ilişkilerde şiddet üzerine yapılan bir çalışmada kadın ve erkeklerin aynı sıklıkla bu suç davranışına yöneldiği görülürken; hırsızlık, kamu malına zarar verme, yasadışı madde kullanımı gibi suçlara erkeklerin daha fazla yöneldiği görülmektedir (Thornton, Graham-Kevan ve Archer, 2016). Ayrıca, kadınlar ve erkekler ciddiyeti daha az olan suçları

aynı sıklıkta gösterirken; erkekler ciddi suçlara çok daha fazla yönelebilmektedir (Steffensmeier ve Allan, 1996).

Mevcut çalışmada ele alınan demografik değişkenlerden biri de eğitim düzeyidir. Eğitim değişkeninin ŞİSDÖ'nün her üç alt boyutunda anlamlı farklılıklar yarattığı; ilköğretim-lise mezunlarının üniversite ve üstü mezunlardan anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir. Alanyazında, kadınlar ile yapılan kültürlerarası bir araştırmada eğitim düzeyinin hem mağdur hem de failer açısından koruyucu olabileceği bulunmuştur. Bir başka deyişle, failerin ve mağdurların eğitim durumlarının yüksek olduğu koşulda katılımcıların yakın ilişkide şiddeti daha az deneyimledikleri görülmüştür (Abramsky ve ark., 2011). Lochner ve Moretti (2004) de, üniversite mezunu olan katılımcıların diğer eğitim gruplarına göre (ilköğretim, lise), suça ilişkin süreç ve davranışlarda anlamlı olarak daha az yer aldıklarını bildirmektedir. Yapılan MANCOVA analizi sonucunda, değişkenler arasında etkileşim etkisi de gözlenmiştir. İlköğretim-lise eğitime sahip erkeklerin hem ilköğretim-lise eğitime sahip kadınlardan hem de üniversite ve üstü eğitime sahip erkeklerden anlamlı düzeyde daha yüksek şiddet içermeyen suç puanları aldıkları gözlenmektedir. Bu sonuç, cinsiyet ve eğitim değişkenlerine ilişkin olarak elde ettiğimiz bulguları bir adım daha ileriye taşımaktadır. Şöyle ki; cinsiyetin erkek olması, eğitim düzeyinin düşük olması ile birleşince kokain kullanmak, esrar kullanmak, para çalmak, devlet malına zarar vermek ve çalıntı mal kullanmak gibi Şiddet İçermeyen Suç davranışlarında bulunma olasılığını arttırıyor görülmektedir. Burada

dikkati çeken nokta eğitim düzeyidir; çünkü eğitim düzeyi düşük olan erkekler, eğitim düzeyi düşük olan kadınların yanı sıra eğitim düzeyi yüksek olan erkeklerden de anlamlı düzeyde daha fazla şiddet içermeyen suç davranışları sergilemektedirler. Bu etkileşim etkisi bulguları bize suç davranışlarının önlenmesi konusunda bireylerin eğitim düzeyinin arttırılmasının ne denli önemli olduğunu bir kez daha göstermektedir.

Mevcut çalışma bulguları genel olarak değerlendirildiğinde, ŞİSDÖ'nün geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak suç davranışlarıyla ilişkili araştırmalarda rahatlıkla kullanılabileceği görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye'deki suç alanyazınına yeni bir ölçek kazandırıldığı söylenebilir. Bununla birlikte, çalışmanın bazı kısıtlı yönleri bulunmaktadır. Öncelikle, örneklem grubu herhangi bir suçtan dolayı ceza almamış ve hüküm giymemiş klinik herhangi bir tanıya sahip olmayan popülasyondan oluşmaktadır. Dolayısıyla, katılımcıların az sayıda suç davranışı gösterdikleri görülmektedir. Çalışmanın herhangi bir suçtan dolayı tutuklu veya hükümlü durumda olan kişilerden oluşan bir örneklem ile tekrarlanması, suç davranışları için risk faktörleri ve koruyucu faktörlerin belirlenmesinde önemli olabilir. Çalışmanın öz-bildirime dayalı olması bir diğer kısıtlılıktır. Özellikle suç davranışlarının ölçülmeye çalışıldığı düşünülürse, katılımcılar soruları yanıtlarken sosyal olarak kabul görece şekilde davranmış olabilirler. İleride, suç psikolojisi ile ilgili yapılacak araştırmalarda ve sonuçların değerlendirilmesinde, bu sınırlılıkların göz önünde bulundurulmasının önemli ve faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Abramsky, T., Watts, C. H., Garcia-Moreno, C., Devries, K., Kiss, L., Ellsberg, M., Jansen H.A. ve Heise, L. (2011). What factors are associated with recent intimate partner violence? Findings from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence. *BMC Public Health*, 11(109), 1-17.
- Agnew, R. (1999). A strain theory of community differences in crime rates. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 36(2), 123-155.
- Aksu, Y. (2015). *Şiddet içeren suçlardan kayıtları olan bireylerin bağlanma stilleri, sürekli öfke ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Archer, J. (2004). Sex differences in aggression in real-world settings: A meta-analytic review. *Review of General Psychology*, 8(4), 291-322.
- Aron, A., Coups, E. J. ve Aron, E. N. (2013). *Statistics for Psychology* (Sixth Ed.) (pp. 618-670). USA: Pearson Education, Inc.
- Balkaya, F. ve Şahin, N. H. (2003). Çok Boyutlu Öfke Ölçeği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 14(3),192-202.
- Brame, R., Bushway, S. D., Paternoster, R. ve Thornberry, T. P. (2005). Temporal linkages in violent and non-violent criminal activity. *Journal of Quantitative Criminology*, 21(2), 149-174.
- Breiding, M. J., Basile, K. C., Smith, S. G., Black, M. C. ve Mahendra, R. (2015). Intimate Partner Violence Surveillance: Uniform Definitions and Recommended Data Elements, Version 2.0. Atlanta (GA): National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention. 15 Haziran2016, www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/intimatepartnerviolence.pdf.

- Byrne, B. M. (2010). Testing for the factorial validity of a theoretical construct. *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming (Second Ed.)* içinde (pp. 74-82). New York: Routledge.
- Campano, J. P. ve Munakata, T. (2004). Anger and aggression among filipino students. *Adolescence*, 39(156), 757-764.
- Cornish, D. ve Clarke, R. (1987). Understanding crime displacement: An application of rational choice theory. *Criminology*, 25(4), 933-947.
- Delson, C., Margolin, G. ve John, R. S. (2003). A typology of maritally violent men and correlates of violence in a community sample. *Journal of Marriage and Family*, 65(3), 635-651.
- Erkuş, A. (2003). *Psikometri üzerine yazılar: Ölçme ve psikometrinin tarihsel kökenleri, güvenilirlik, geçerlik, madde analizi, tutumlar; bileşenleri ve ölçülmesi*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Farrington, D. P (1997). Early prediction of violent and nonviolent youthful offending. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 5(2), 51-66.
- Fava, M. (1998). Depression with anger attacks. *Journal of Clinical Psychiatry*, 59(Suppl. 18), 18-21.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS (Third Ed.)*. (pp. 673-685). London: SAGE.
- Fuller K. M. L. (2012). *Personality and crime: An examination of the Five Factor Model on offending and co-offending. Theses and Dissertations (All)*. 960. <http://knowledge.library.iup.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1418&context=etd>.
- Hollin, C. R. (2002). *Psychology and crime: An Introduction to Criminological Psychology (pp. 1-21)*. New York, NY: Taylor & Francis.
- Hollin, C. R. ve Palmer, E. J. (2006). *Offending behaviour programmes: History and development*. C. R. Hollin ve E. J. Palmer (Eds.), *Offending Behaviour Programmes: Development, Application and Controversies içinde (pp.1-33)*. England: John Wiley & Sons, Ltd.
- Indermaur, D. (1995). *Violent Property Crime (pp. 1-59)*, Australia: The Federation Press.
- Ingles, C. J., Hidalgo, M. D. ve Mendez, F. X. (2005). Interpersonal difficulties in adolescence: A new self-report measure. *European Journal of Psychological Assessment*, 21(1), 11-22.
- Lauritsen, J. L., Heimer, K. ve Lynch, J. P. (2009). Trends in the gender gap in violent offending: New evidence from the national crime victimization survey. *Criminology*, 47(2), 361-399.
- Lochner, L. ve Moretti, E. (2004). The effect of education on crime: Evidence from prison inmates, arrests, and self-reports. *The American Economic Review*, 94(1), 155-189.
- MacDonald, J. M., Haviland, A. ve Morral, A. R. (2009). Assessing the relationship between violent and non-violent criminal activity among serious adolescent offenders. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 46(4), 553-580.
- Meydan, C. H. ve Şeşen, H. (2011). *Yapısal Eşitlik Modellemesi AMOS Uygulamaları (s. 31-36)*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Pakes, F. ve Winstone, J. (2007). *Psychology and Crime. Understanding and Tackling Offending Behaviour (pp.1-16)*. USA: Willian Publishing.
- Palmer, E. J. (2011). An overview of the relationship between moral reasoning and offending. *Australian Psychologist*, 38(3), 165-174.
- Polat, O. (2007). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı-1: Tanımlar (1. Baskı) (s. 13-23)*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Rupp, D. E. ve Vodanovich, S. J. (1997). The role boredom proneness in self-reported anger and aggression. *Journal of Social Behaviour and Personality*, 12, 925-936.
- Smith K., Coleman K., Eder S. ve Hall P. (2011). Homicides, firearm offences and intimate violence (pp. 68-80) 2009/10 (2nd ed.). Home Office Statistical Bulletin 2009/10. London, England: Home Office.
- Steffensmeier, D. ve Allan, E. (1996). Gender and crime: Toward a gendered theory of female offending. *Annual Review of Sociology*, 22, 459-487.
- Stitt, B. G. (1988). Victimless crime: A definitional issue. *Journal of Crime and Justice*, 11(2), 87-102.
- Straus, M. A. ve Ramirez, I. L. (2004). Criminal history and assault of dating partners: The role of type of prior crime, age of onset and gender. *Violence and Victims*, 19(4), 413-434.
- Straus, M. A. ve Ramirez, I. J. (2007). Gender symmetry in prevalence, severity, and chronicity of physical aggression against dating partners by university students in Mexico and USA. *Aggressive Behavior*, 33, 281-290.
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş, temel ilkeler ve LISREL uygulamaları (s. 44-49)*. Ankara: Ekinoks Eğitim ve Danışmanlık Hizmetleri, Siyasal Basın ve Dağıtım.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics (4th Ed.)*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Thornton, A. J. V., Graham-Kevan, N. ve Archer, J. (2013). Development and confirmatory factor analysis of the Non-violent and Violent Offending Behaviour Scale (NVOBS). *Aggressive Behaviour*, 39(3), 171-181.
- Thornton, A. J. V., Graham-Kevan, N. ve Archer, J. (2016). Intimate partner violence: Are the risk factors similar for men and women, and similar to other types of offending? *Aggressive Behaviour*, 42(4), 404-412.
- Torok, M., Darke, S., Shand, F. ve Kaye, S. (2014). Violent offending severity among injecting drug users: Examining risk factors and issues around classification. *Addictive Behaviors*, 39(12), 1773-1778.

- Tzoumakis, S., Lussier, P., Le Blanc, M. ve Davies, G. (2013). Onset, offending trajectories, and crime specialization in violence. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 11(2), 143-164.
- Worthington, R. L. ve Whittaker, T. A. (2006). Scale development research: A content analysis and recommendations for best practices. *The Counseling Psychologist*, 34(6), 806-83.
- Yüksel-Kaptanoğlu, İ. ve Çavlin, A. (2015). Kadına yönelik şiddet yaygınlığı (s. 81-120). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. 1 Ağustos 2016, <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/KKSATRAraRaporKitap26Mart.pdf>.